

Центр «Нова Європа»
Київ

«Нова Європа» цікавиться:

АНАЛІТИЧНИЙ КОМЕНТАР

 <http://neweurope.org.ua/>
 info@neweurope.org.ua

 <https://www.facebook.com/NECUkraine/>
 https://twitter.com/NEC_Ukraine
 https://t.me/n_e_c

Центр «Нова Європа», 2019

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Публікація видана в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

Думки та позиції викладені у цій публікації є позицією автора та не обов'язково відображають позицію Посольства Швеції в Україні, Міжнародного фонду «Відродження» та Ініціативи відкритого суспільства для Європи (OSIFE).

ЯКОЮ МАЄ БУТИ МАЙБУТНЯ СТРАТЕГІЯ ЗАХОДУ ЩОДО РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ?

П'ять років тому почалася російська агресія проти України, спочатку у Криму, а потім на Сході. Незважаючи на численні спроби України та її західних партнерів відновити суверенітет та територіальну цілісність України, Росія не виявила волі зупинити конфлікт, а кількість загиблих наразі сягає понад 13 000 осіб. У 5-у річницю російської агресії в Україні ми запитуємо себе: що дали нам ці роки в плані успіхів та невдач? Продовжуючи рубрику «Нова Європа» цікавиться, Центр «Нова Європа» звернувся до відомих закордонних аналітиків із такими питаннями:

- Якими є ключові досягнення Заходу щодо підтримки України проти російської агресії?
- Якими є ключові недоліки західної політики?
- На вашу думку, якою має бути майбутня стратегія Заходу щодо російської агресії проти України?

МАТЬЄ БУЛЕГ,

науковий співробітник, Програма з вивчення Росії та Євразії,
Chatham House (Сполучене Королівство):

Після Революції гідності та початку російської агресії, я вважаю, що Захід допоміг Україні посилити свій потенціал у проведенні реформ та її безповоротний (хоча й повільний) шлях до євроатлантичних структур. Найкращим прикладом цього є скасування віз Європейським Союзом або постійне сприяння реформі сектору безпеки, що робить Україну більш стійкою до негативного впливу Росії. Багато було зроблено і для збільшення стійкості громадянського суспільства та підтримки демократичної ідентичності України.

Проте недоліки у залученні Заходу залишаються. Зокрема, це непослідовність щодо варіантів політики відносно України. «Втома від України» загрозливо накипає в Брюсселі, Вашингтоні і в європейських країнах. Частково через актуальні політичні питання, частково через думку, що Київ недостатньо робить для проведення реформ. Окрім того, Мінські угоди-2 під загрозою оголошення мертвими через відсутність нового поштовху та чітко визначених шляхів. Російські та українські позиції є непримиренними, тому варіантів залишається небагато. Як би Захід не намагався домогтися компромісу, саме Київ і Москва повинні вирішити це питання. В іншому випадку, буде розроблена “велика угода” між президентами Трампом і Путіним, що матиме тяжкі наслідки для України.

На жаль, час гратиме не на користь України. З плином років пам'ять західних громадян про характер російської агресії стиратиметься. Теж саме стосується і готовності збільшувати підтримку України. Західні та міжнародні партнери повинні відновити свою прихильність до України та підтримку її територіальної цілісності не тільки на окупованому Донбасі, але й у Криму та в Азовському морі. Тиск на Росію також має залишатися: обіцянка продовжувати спільні західні санкції була б кроком вперед. Це особливо актуально в цьому році в контексті президентських та парламентських виборів в Україні, і, ймовірно, російського втручання в цей процес.

СТІВЕН ПАЙФЕР,

стипендіат Вільяма Дж. Перрі у Стенфордському університеті, позаштатний аналітик Brookings Institution (США), посол США в Україні (1998-2000):

Захід повинен зрозуміти, що конфлікт між Росією і Україною не стосується лише Росії і України. Йдеться також про питання, що собою являє для Європи і Заходу сусідство з Росією.

Сполученим Штатам і Європі вдалося зберегти спільну політику щодо підтримки України, її незалежності та територіальної цілісності в умовах військового захоплення Криму Росією і агресії на Донбасі. Захід підтримує візові, фінансові та інші санкції щодо Росії протягом майже п'яти років, що мало хто з аналітиків міг передбачити в 2014 році. Хоча російські чиновники намагаються применшити ефект санкцій, економісти оцінюють їхній вплив в обсязі близько одного відсотка ВВП країни, що не є маленькою сумою для економіки Росії, що занепадає.

Першочерговим недоліком західної політики стала її нездатність вжити додаткових заходів, коли російські дії цього вимагали. У листопаді минулого року російські військові атакували та захопили три українських військово-морських судна та ув'язнили їхній екіпаж. Це частина зусиль Москви з затвердження одностороннього контролю над Азовським морем і збільшення економічного тиску на Київ. Відсутність будь-якої значної західної реакції, безсумнівно, підбадьорила Кремль до продовження такої тактики салямі проти України.

Сполучені Штати та Європа повинні продовжувати політичну підтримку Києва. Вони повинні підтримувати і посилювати санкції для того, щоб настільки переконати Кремль у невігідності власного курсу, що врешті-решт змусило би російське керівництво його змінити. Водночас Захід повинен залишати відкритими комунікаційні канали з Москвою для полегшення врегулювання на Донбасі, надаючи сигнал, що якщо Росія та Україна вирішать цей конфлікт, санкції, пов'язані з Донбасом, будуть зняті (незаконна анексія Криму Росією є більш довгостроковим питанням, а санкції, пов'язані з Кримом, повинні залишатися в силі).

СЮЗАН СТЮАРТ,

старший науковий співробітник, Німецький інститут міжнародних відносин та безпеки (Німеччина):

Оскільки стає дедалі важче говорити про „Захід” через посилення розколу між США та деякими країнами-членами ЄС після обрання президентом Дональда Трампа, я зосереджусь на Європейському Союзі.

Ключовими досягненнями ЄС у підтримці України проти російської агресії є підтримка санкцій проти Росії протягом останніх п'яти років, надання суттєвої підтримки Україні у проведенні широкого спектру реформ, а також (через «Мінський процес») запобігання посиленню російської підтримки сепаратистів на Донбасі та поширення її воєнної інтервенції в Україні. Важливим є також те, що тон дебатів в ЄС і припущення про цілі Росії змінилися і стали більш реалістичними.

Одним з ключових недоліків є те, що через масові проблеми, з якими зараз стикається ЄС (Brexit, міграційні питання, неліберальні демократії тощо), немає достатніх ресурсів (не тільки фінансових, але й інтелектуальних та стратегічних) для створення середньо- та довготривалого підходу до пострадянського регіону. Іншою серйозною проблемою є те, що ЄС залишається дуже слабким суб'єктом зовнішньої політики через поєднання наднаціональних та міжурядових елементів та вимоги однакості щодо зовнішньополітичних рішень.

Майбутня стратегія ЄС щодо російської агресії в Україні повинна стати частиною більш широкої стратегії щодо пострадянського простору або принаймні Росії та країн Східного партнерства. Вона повинна ґрунтуватися на усвідомленні того, що цілі Росії щодо цих країн суперечать цілям ЄС. Вона також має базуватися на засновку, що держави Східного партнерства є суверенними суб'єктами, які мають право вирішувати питання своєї внутрішньої та зовнішньої політики. Це означає, що саме правлячі еліти в цих країнах несуть відповідальність за свої рішення.

ФЛОРАН ПАРМАНТЬЄ,

керівник Лабораторії політичних досліджень (Sciences Po), асоційований експерт в Паризькому центрі з питань геополітики (HEC Paris, Франція):

Основним досягнутим результатом [Заходу щодо підтримки України] є деескалація. ЄС та США вдалося показати російському керівництву єдність з точки зору економічних санкцій. Збереження єдності стало нелегким завданням для європейців, оскільки деякі з них вважають, що санкції шкодять їхнім економічним інтересам – особливо в агропромислових галузях.

Європейці змогли підтримати Нормандський процес, який був способом деескалації конфлікту, але не його вирішення; ми не знаємо, як би конфлікт розвивався, якби до переговорного формату був залучений президент Трамп, якби Сполучені Штати були залучені з самого початку. Навіть у випадку дуже конфліктних відносин існує потреба в форматах переговорів і співпраці для майбутнього.

Ключовими недоліками західної політики є недалекоглядність та брак успіху у процесі державотворення. Європейці та американці разом втратили можливість передбачити кризу Азовського моря. Розширення місії ОБСЄ могло б превентивно допомогти знизити поточну напругу в регіоні. Ця криза є безпосередньою загрозою для стабільності на Сході, особливо в місті Маріуполі.

Крім того, американці та європейці розробили різні програми державного будівництва, намагаючись зміцнити верховенство права та запровадити конкретну модель, натхненну американським стилем ділових відносин, британською національною системою охорони здоров'я або французьким досвідом процесу децентралізації. Майбутні вибори продемонструють, чи збігаються поточні результати цих програм з очікуваннями громадян України, які все ще незадоволені корупцією.

Щодо майбутньої стратегії Заходу щодо російської агресії проти України – політика, що впроваджується американцями та європейцями, має ключову мету: зробити зміну статус-кво і подальшу ескалацію напруги на Сході більш затратними для Росії. Мінський процес був створений з метою деескалації конфлікту, а не встановлення миру.

Чи мають європейці додавати нові санкції до вже наявних? Поки що вони не довели своєї цілковитої ефективності, оскільки росіян не лякають такого роду втрати. Чи варто розмістити більше озброєння, аби стримувати будь-яку російську атаку? Можна, звісно задовольнити Росію, подарувавши їй статус-кво, але це не зменшить напругу і не сприятиме мирному врегулюванню. Україна навряд чи поверне свою територіальну цілісність через війну. Оскільки політика вичікування щодо процесу деескалації має малі шанси на успіх, залучення місії ООН до України може допомогти усім основним учасникам конфлікту дійти згоди.

ДАНІЕЛЬ ШЕЛІГОВСЬКИЙ,

старший аналітик, Польський інститут міжнародних відносин
(Польща):

Багато українських чиновників і експертів часто критикують Захід за те, що він робить недостатньо, щоб допомогти Україні в боротьбі з російською агресією, і вони часто мають рацію. Багаторічна відмова продати Україні смертельну зброю не була цілком обґрунтована. Позірне моральне балансування, яке виявлялося через численні заклики до української влади щодо деескалації (sic!) і компромісу з загарбником, є плачевним. А розмови про розбудову стійкості України і одночасні дії проти її інтересів, як це було у випадку з Nord Stream II, який є надзвичайно антиукраїнським проектом, навіть не варті коментарів.

Проте ніхто не повинен обманювати себе: західні лідери не слідує порадам Єльцина, і вони не починають день з думки про те, що вони зробили для України. Багатьох з них складно зарахувати до «клубу друзів України». Таким чином, те, що економічні санкції проти Росії існують вже п'ятий рік, є, мабуть, найбільшим, але часто недооціненим успіхом. Звичайно, можна обміркувати, чому вони були запроваджені тільки після того, як МН17 був збитий, а не раніше. Але це не суперечить тому, що санкції заскочили Кремль зненацька і стали надзвичайно важливими для запобігання подальших авантур російських військ на Донбасі.

Західний підхід має бути двостороннім. З одного боку, політичний та економічний тиск на Росію необхідно зберігати до тих пір, поки в Україні є російські війська, а територіальна цілісність країни не буде відновлена. Ключовим моментом буде єдність західного співтовариства щодо заповнення прогалін у режимі санкцій. З іншого боку, потрібно підтримувати Україну, аби сприяти побудові сильних і демократичних державних інституцій, у тому числі Збройних Сил і Служби безпеки. Вочевидь, ці складові є взаємодоповнюючими, а не взаємозамінними, проте багато хто на Заході не хоче, щоб вони відбувалися одночасно. Україна повинна утримуватися від надання аргументів на користь будь-яких компромісів щодо цього.